

НОРМАТИВНИ УСЛОВИЯ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО ПРАВОСЪДИЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Доц. д-р инж. Христо Ненов
Технически университет – Варна
Съдия Марияна Ширванян
Административен съд – Варна

OCCUPATIONAL ACCIDENT IN THE LIGHT OF THE PROVISIONS OF REGULATION (EC) NO 987/2009 LAYING DOWN THE PROCEDURE ON THE COORDINATION OF SOCIAL SECURITY SYSTEMS

Assoc. Prof. Hristo Nenov
Technical University – Varna
Judge Mariyana Shirvaniyan
Administrative Court – Varna

Резюме

В доклада е направен преглед на някои основни положения в нормативните актове въвеждащи електронното правосъдие в република България.

Ключови думи: *електронно правосъдие, електронен документ, електронен подпис.*

Abstract

The report reviews some key provisions in the regulations introducing e-justice in the Republic of Bulgaria.

Key words: *electronic justice; electronic document; electronic signature.*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2020.347>

Въведение

Общественото очакване за решаването на споровете от съдилищата в кратки срокове, развитието на обществените отношения в областта на комуникацията по електронен път, както и развитието на удостоверителните услуги предпостави необходимост от въвеждането на електронно правосъдие. Под електронно правосъдие авторите на доклада разбират възможността в правораздаването всички процесуални действия на съда и на страните да бъдат извършвани под формата на електронни изявления, подписани с електронен подпис, получавани /връчвани по електронен път и съхранявани в електронен формат.

Целта на доклада е да се изяснят същността на електронното правосъдие и съществуващите норми относно въвеждането му. Акцентираща се върху особеностите на процесуалните действия извършвани от съда и страните в хода на съдебното производство и на проблемите, които следва да намерят разрешение чрез изменение на нормативната рамка.

Поставената с доклада цел се постига чрез изпълнените на следната **задача** - направен е преглед на разпоредбите на Закона за съдебната власт /ЗСВ/, Закона за електронния подпис и електронните удостоверителни услуги /ЗЕДЕУУ/, Закона за електронното управление /ЗЕУ/ и на Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 година относно електронната идентификация и удостовери-

телните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО / Регламент (ЕС) № 910/2014 на ЕП и на Съвета/.

Актуалността на проблема разглеждан в доклада се определя от заложената в ЗСВ възможност за сезиране на съда чрез подаване на електронния изявление и изискването за въвеждането на удостоверителните изявления на съда и процесуалните действия в електронна форма до 31.12.2020г.. Към настоящия момент дискуссионен е въпросът за валидното извършване пред съд на действия от страните под формата на електронни изявления.

Извън предмета на изследването са разпоредбите относно въвеждането на електронното управление, видовете електронни удостоверителни услуги и правораздавателните актове по НПК.

Изложение

Развитието на правната уредба на Европейския съюз относно удостоверителните услуги е свързано с приемане на Директива 1999/93/ЕО отменена впоследствие с Регламент (ЕС) № 910/2014 на ЕП и на Съвета.

Първоначално в Директивата и по-късно в регламента са дефинирани и се установява правната рамка на понятията свързани с електронните удостоверителни услуги между които: „електронен подпис“, „електронен документ“, „услуги за електронна препоръчана поща“. По този начин са зададени условията, на които следва да отговарят доставчиците на удостоверителни услуги, като са въведени конкретни задължения към държавите членки във връзка с заложената в регламента цел за повишаване на ползването на удостоверителни услуги.

Разпоредбите на Директивата са транспонирани в законодателството на Р България със Закона за електронния подпис и електронния документ /ЗЕДЕП/¹ с изменено заглавие ЗЕДЕУУ. Следва да се посочи, че ЗЕДЕУУ дава легалните дефиниции на понятията „електронен документ“, „електронно изявление“, „автор и титуляр на електронно изявление“, „електронен подпис“.

Разпоредбите на ЗЕДЕУУ следва да бъдат тълкувани, като бъде отчетен предметния обхват на Регламент (ЕС) № 910/2014, който обхваща схемите за електронна идентификация, за които е извършено уведомяване от държава членка, както и за установени в Съюза доставчици на удостоверителни услуги. От обхвата на Регламента с изрична разпоредба са изключени правилата относно предоставянето на удостоверителни услуги, използвани единствено в рамките на затворени системи, произтичащи от националното право или от споразумения между определен кръг от участници. Посочено е с нарочна норма, че регламента не засяга националното право или правото на Съюза, свързано със сключването и действителността на договори или други правни или процедурни задължения по отношение на формата.

Предметът на Регламента отразява причината за приемането му, а именно гарантиране правилното функциониране на вътрешния пазар, като същевременно е поставена цел „постигане на подходящо равнище на сигурност на средствата за електронна идентификация и удостоверителни услуги“. За осъществяване на тези цели в разпоред-

¹ Съгласно § 40. от ДР на ЗЕДЕП, ДВ.бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г. „Този закон въвежда изискванията на Директива 1999/93/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 1999 г. относно правната рамка на Общността за електронните подписи, изменена с Регламент (ЕО) № 1137/2008.“

бите на Регламента са определени: условията, при които държавите членки признават средствата за електронна идентификация на физически и юридически лица, които средства попадат в обхвата на дадена схема за електронна идентификация на друга държава членка, за която е извършено уведомяване; правилата за удостоверителните услуги, по-специално за електронни транзакции; и се установява правна рамка за електронните подписи, електронните печати, електронните времеви печати, електронните документи, услугите за електронна препоръчана поща и услугите по удостоверяване автентичността на уебсайтове.

Предмета и обхвата на Регламента са обвързани от неговата цел посочена в съображение второ от Преамбюла му, а именно да се повиши доверието в електронните транзакции на вътрешния пазар, като се предостави обща основа за надеждно взаимодействие по електронен път между гражданите, предприятията и публичните органи, чрез което да се увеличи ефективността на обществените и частните онлайн услуги, електронния бизнес и електронната търговия в Съюза.

Към правораздаването е насочено съображение двадесет и второ от Регламента, съгласно което „С цел да се допринесе за общото им трансгранично използване, удостоверителните услуги следва да се допускат като доказателство при съдебни производства във всички държави членки“. Посочено е, че правната сила на удостоверителните услуги се определя от националното право, освен ако в регламента не е предвидено друго. За осигуряване на тази цел в Член 46 от Регламента е уредено, че „Правната сила и допустимостта на електронен документ като доказателство в съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма“.

Съгласно цитираното съображение и разпоредбата на Член 46 от Регламента се извежда извод, че не се предвижда задължение към държавите членки да бъде въведено електронно правораздаване, а само да осигурят възможност доказателствата представляващи електронни документи да бъдат допустимо доказателство в съдебните производства. Това изискване е въведено в законодателството на Р България чрез чл.141 от АПК.²

На основата на въведеното на държавите членки задължение да способстват за повишаване на доверието на малките и средните предприятия и на потребителите във вътрешния пазар и да се насърчи използването на удостоверителни услуги и продукти е предвидено и предоставяне на административни услуги в електронен формат. В тази връзка освен в специалните закони е регламентирана възможност в новелата на чл.18а от АПК /ДВ, бр.77 от 2018г., в сила от 10.10.2019г./ да бъдат подавани по електронен път до административните органи и до органите на съда исканията, сигналите, предложенията, жалбите, протестите, молбите, исквете и приложенията към тях по реда на ЗЕУ и ЗСВ.

Заложените в новелата правила са в отговор на очакванията на обществото за достъпно и бързо правосъдие. Правилата са доразвитие на разпоредбите на приетата в ЗСВ нова глава със заглавие „Удостоверителни изявления и процесуални действия в електронна форма“ /ДВ, бр.62 от 2016г., в сила от 09.08.2016г./. Предвидено е „органите на

² Съгласно цитираната разпоредба “Пред съда могат да бъдат представяни електронни документи, подписани с квалифициран електронен подпис, съгласно изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО (ОВ, L 257/73 от 28 август 2014 г.) и на ЗЕДЕУУ.“

съдебната власт да извършват удостоверителни изявления, да издават актове и да извършват всички други предвидени в закона процесуални действия в електронна форма“. Поставено е изискване към Пленумът на Висшия съдебен съвет след съгласуване с министъра на правосъдието и с председателя на Държавна агенция "Електронно управление" да издаде наредба, с която да определи изчерпателно посочени изисквания към техническата осигуреност, достъпност и функционалност на електронното правосъдие между които и техническите изисквания за извършване на процесуални действия и удостоверителни изявления в електронна форма и начините за извършването им; техническите изисквания към потребителските, машинните и други интерфейси на информационните системи, използвани от органите на съдебната власт; форматите и техническите изисквания, на които трябва да отговарят електронните документи, изпращани към и от органите на съдебната власт, както и начините за подаването им от гражданите и организациите и форматите на сканираните документи и на другите електронни доказателства, съхранявани по електронните дела.

В съответствие с поставеното в ЗСВ задължение Пленумът на ВСС е приел Наредба №6 от 3.08.2017г. за извършване на процесуални действия и удостоверителни изявления в електронна форма /Наредба №6/. В наредбата са уредени правилата относно създаването на Единния портал за електронно правосъдие и реда и формата за сезиране на съда за извършване на процесуално действие или удостоверително изявление в електронна форма.

Следва да се посочи, че съдът осъществява правомощията си при спазване на процесуалните правила разписани в Административнопроцесуалният кодекс /АПК/ и Гражданския процесуален кодекс /ГПК/. В тези процесуални кодекси са разписани императивно изискванията към съдържанието на жалбите, исковите молби, молбите по хода на съдебното производство, формата и срока на извършването на процесуалните действия на страните, представянето и приемането на доказателствата и структурата на съдебните актове.

В ЗСВ и в Наредба № 6 не е дадено легално определение на понятието „удостоверително изявление“. Това поставя въпроса: какъв е обхвата на това понятие? Включва ли всички видове актове издавани от съдиите в хода на разглеждане на делото – разпореждане, определение и решение или представлява друг акт с конкретно предвидено от закона съдържание. Относно изискването поставено в наредбата за подаването на изявлението до съда поставящо началото на съдебното производство в одобрен електронен формуляр се поставя въпроса – а ако искането не е подадено в установената форма – това ще влече ли извод за нередовност, която следва да бъде отстранена или ще влече извод за недопустимост, при наличието на която постъпилото изявление не следва да бъде обработвано? Поставя се въпросът за начина на приемане на електронните доказателства в съдебното производство и по конкретно - следва ли да бъдат визуализирани преди приемането им в съдебно заседание и от кой момент тече срок за оспорването им.

От начина на формулиране на разпоредбите на Наредба №6 относно лицата – страни по съдебните производства се констатира проблеми относно установяването на идентичността на страните в производствата. С оглед предвиденото в наредбата задължение за съда да извършва процесуални действия и удостоверителни изявления по електронен път, при условие гражданинът, съответно организацията да са посочили уникален идентификатор, установен съгласно закон, се поставя въпросът – как ще бъде

извършвана проверката при условие, че уникалният идентификатор е издаден на лицето и или организацията съгласно законодателството на различна от Р България държава-членка. В наредбата е въведено понятието „интегритет“ като елемент от идентификацията на подателя на електронното изявление. Въвеждането на това понятие в наредбата и обвързването му с авторството на електронното изявление поставя следните въпроси: наредбата предвижда ли различна дефиниция за автор на електронно изявление от въведената в ЗЕДЕУУ и доколкото титуляр на електронното изявление е лицето, от името на което е извършено електронното изявление, не следва ли проверката за интегритет да включва и титуляра?

Не е даден отговор на въпроса при поставяне на началото на спора в електронна форма и липса на електронен адрес на ответника по иска или на заинтересована страна как ще се развие това производство – в електронна форма или по досегашния ред, т.е. на хартиен носител и ако се развива на хартиен носител, следва ли съдът за своя сметка да разпечатва жалбата/исковата молба и доказателствата към тях и да ги връчва на ответниците и или заинтересованите страни по спора.

Поставя се и въпросът акта на съда създаден в електронна среда следва ли да бъде разпечатан на хартиен носител и подписан освен с електронен и със саморъчен подпис, доколкото такива са изискванията на АПК и ГПК към настоящия момент.

Заключение

В заключение следва да се посочи, че авторите на доклада отчитат възможността електронното правосъдие да бъде въведено чрез уреждането му в процесуалните закони по строго формализирани правила за съдържанието на исковите молби, жалбите, процесуалните действия на съда и на страните и формата и съдържанието на съдебните актове, като за целта бъдат предвидени нарочни електронни документи - формуляри. Възможно е и въвеждането на електронно правосъдие чрез дерегламентация, като бъдат уредени само най – общо възможностите за сезиране на съда с електронно изявление и бъде предоставено на всеки съдия да преценява редовността на разглежданото от него електронно изявление или чрез използване на елементи от двата подхода.

От горното следва, че при въвеждането на електронното правосъдие освен техническото осигуряване следва да бъдат направени изменения в процесуалните закони и да бъдат приети разпоредби, в които или ясно и конкретно да бъдат разписани процесуалните действия на съда и страните, които ще се извършват в електронна форма, както и изискванията към тях – форма на електронното изявление до съда включително и на вида подпис /електронен, усъвършенстван електронен или квалифициран електронен подпис/; начин на подаване на исковите молби, жалбите и молбите и връчване на съдебните актове; оспорване и приемане на електронните документи представени като електронни доказателства и структура на съдебните актове и или чрез изменения на съществуващите разпоредби относно формата и съдържанието на жалбата и исковата молба и начина на подаването им пред съда да се постигне гъвкавост и да се осигури възможност за валидно сезиране на съда чрез електронно изявление.

Следва с оглед закрепването му в ЗСВ и издадените въз основа на него наредби да бъде дадена и легална дефиниция на понятието „удостоверително изявление“ на съда.

Използвана литература

1. Определение №153 от 24.09.2020 г. на ВКС по ч.гр.д. №2634/2020 г. I г.о., ГК
2. Разпореждане №8812 от 06.07.2020 г. на ВАС, Осмо отделение по адм.д. №6554/2020 г.
3. Разпореждане №13107 от 22.10.2020 г. на ВАС, Петчленен състав – II колегия по адм.д. №11053/2020 г.

За контакти: Съдия Марияна Ширванян

Административен съд – Варна

E-mail: irgo@abv.bg

Доц. д-р инж. Христо Ненов

Технически университет – Варна

E-mail: ico762001@gmail.com